

Opis źródła:

W latach 1607–1611 późniejszy wojewoda ruski i ojciec króla Jana III Sobieskiego, Jakub Sobieski, odbył podróż edukacyjną po Europie, jej głównym celem był Paryż, młody magnat odwiedził również Anglię, Niderlandy, Hiszpanię i Italię. Jakub Sobieski w czasie kilkuletniej edukacji w stolicy Francji spisywał dziennik, na kartach którego znalazł się dokładny opis codziennego życia młodego podróżnika, jego edukacji oraz zwiedzanych miast i obiektów, ale również odniesienia do wydarzeń politycznych zachodzących we Francji. Pod datą 14 maja 1610 roku Jakub Sobieski w swoim diariuszu zamieścił dokładną relację z zamachu na króla Henryka IV Burbona, którego dokonał François Ravaillac i ówczesnych zamieszek w Paryżu, podróżnik relacjonował również szczegółowo późniejszy paryski proces i egzekucję zamachowca.

Miejsce wydania:

J. Sobieski, *Peregrynacja po Europie 1607–1613. Droga do Baden*, wyd. J. Długosz, Wrocław 1991, s. 84–86.

Tekst źródła:

„Postrzegszy ten Rawaliak, że król jedzie gdzieś na miasto, nie puszczał się go, ale już karety pilnował. Wracał się król z Bastyliej już do Luwru, do pałacu swego, i przejeżdżał jedną uliczną bardzo ciasną, którą zowią po francusku la rue de la Ferrerie, bo tam żelazne kramy byli. On jedzie w uliczkę tę, a z uliczki wyjeżdża chłop parą osłów. Gwardyja królewska skoczyła bić tego chłopca, król zakrzyknął na nie, żeby mu dali pokój, a sam kazał się zatrzymać karecie, ażby on chłopca z wózkim swym przejechał i minął króla. Rawaliak to postrzegłszy, że się kareta królewska zastanowiła, skoczył zaraz na koło królewskie jako szalony. Król siedział w tyle, wsparłszy się ręką jedną w karecie, w drugim skrzydle siedział duca de Monbazon. Rawaliak skoczył ku onemu skrzydłu, gdzie nikt nie siedział, i zaraz króla pchnął nożem 2 razy in venam cavam [w tętnicę], trafił i zaraz krew się rzuciła z ran i z gęby, i z uszu. Król nieborak nie rzekłszy więcej, jeno te słowa: „Mój Boże, otom jest już zabity, już umieram” – i tak dni swoich dokonał tam luctuoso fato [tak tragicznie], tak wielkiej sławy i wysokich cnót monarcha. Rawaliak ledwo z koła skoczył, zaraz go gwardyja porwała, w króla umarłego, zapiąwszy karete, jako mogli naprędzej po bruku powieźli zaraz do Luwru, do zamku.

Mnie tam trafiło ledwo nie patrzeć na to zabójstwo, bom był bardzo blisko, a z tej okazji: W piątek po obiedzie tegoż dnia schwał mi profesor mój, niejaki Gregorius Critonius, człowiek wielkiej nauki, inskrypcyje, które pisane były po francusku, po łacinie, po grecku na arkach

tryumfalnych i na bramie św. Marcina, którą bramą miała królowa wjechać do Paryża in summa pompa [w największej okazałości]. I już stawiano niektóre inskrypcje, mianowicie na bramie. Jam tylko jednego z wyrostków moich wziął Sebestyjana Orchowskiego, bo inspektor mój, pan Kamont, został był, a drugi z wyrostków moich, na ten czas Piestrzecki, szedł był na przedmieście św. Germana do szermierza. Właściem się minął z królem, kiedy już wjeżdżał na śmierć swoją do tej uliczki, ode mnie wspomianej. Zatrzymałem się trochę u tej bramy św. Marcina, czytając inskrypcje one, które na ten czas właśnie stawiano. Jednym razem, in momento [nagle], srogi się krzyk uczynił. Jam rozumiał, że który z rzemieślników, co około arcum triumphalem [łuku triumfalnego], onej bramy, robili, spadł z rusztowania. A potem zakrzyknął: „Już króla zabito!”

Słowniczek pojęć:

Luwr – pałac królewski w Paryżu, już w XII w. powstała w tym miejscu warowna twierdza, od XIV wieku rezydencja władców francuskich, w XVI stuleciu Franciszek I przebudował wcześniejsze założenie na renesansowy pałac królewski, który pełnił funkcję do czasu przeniesienia władców Francji do Wersalu przez Ludwika XIV.

Bastylia – podparyska forteca i więzienie stanu.

Arki tryumfalne – łuki triumfalne.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Do jakich wydarzeń w Paryżu odnosi się Jakub Sobieski?
2. W jakich okolicznościach wstąpił na tron Francji Henryk IV Burbon?
3. Do kogo odnosi się wzmianka o królowej, kim była ówczesna żona Henryka IV i jaką rolę sprawowała po jego śmierci?
4. Jak wyglądały rządy regencji po śmierci Henryka IV Burbona?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. O jakich elementach programu edukacyjnego jest mowa w relacji Jakuba Sobieskiego?
2. W jakich okolicznościach doszło do zamachu na Henryka IV Burbona?

Wskazówki:

W relacji Jakuba Sobieskiego znajduje się odniesienie do popularnych w okresie baroku dekoracji okazjonalnych, podczas różnorodnych świąt, uroczystości oraz wjazdów królewskich

w miastach wystawiano różnego rodzaju bramy triumfalne mające podkreślić prestiż wydarzenia. Do znoszenia tego typu dekoracji angażowano czasem najlepszych architektów, zdobiły je rzeźby oraz poświęcone danemu wydarzeniu inskrypcje.

Literatura pomocnicza:

Barycz H., *Rzecz o studiach w Krakowie dwóch generacji Sobieskich*, Kraków 1984.

Baszkiewicz J., *Historia Francji*, Wrocław 1978.

Długosz J., *Sobieski Jakub*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 39, Warszawa–Kraków 2000, s. 483–490.

Długosz J., *Jakub Sobieski 1590–1646. Parlamentarzysta, polityk i pamiętnikarz*, Warszawa 1989.

Mączak A., *Życie codzienne w podróżach po Europie w XVI i XVII wieku*, Warszawa 2022.

Pietrzyk Z., *Przyczynek do studiów zagranicznych Mikołaja Ostroroga i Jakuba Sobieskiego*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, t. 42, 1998, s. 139–144.

Trawicka Z., *Studia Jakuba Sobieskiego*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”, t. 14, 1969, s. 171–181.

https://www.wilanow-palac.pl/nieodrobione_lekcje_jakuba_sobieskiego.html

[https://www.wilanow-](https://www.wilanow-palac.pl/polak_w_paryzu_jakub_sobieski_o_egzekucji_ravaillaca_i_francuzie_kanibalu.html)

[palac.pl/polak_w_paryzu_jakub_sobieski_o_egzekucji_ravaillaca_i_francuzie_kanibalu.html](https://www.wilanow-palac.pl/polak_w_paryzu_jakub_sobieski_o_egzekucji_ravaillaca_i_francuzie_kanibalu.html)

Najważniejsze czasy:

W dniu 4 lipca 1610 r. odbyła się bitwa pod Kłuszynem, wojskami polskimi dowodził Stanisław Żółkiewski. Po tym zwycięstwie wojska polskie wkroczyły do Moskwy, do 1612 r. przebywały na Kremlu.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Anna Markiewicz